

علل ناباروری از دیدگاه طب ایرانی

Zahra Jafari, MD-PhD

Department of Persian medicine

School of medicine, Kermanshah university of medical sciences

پیامبر خدا (ص)

أَطْلُبُوا الْوَلَدَ وَ التَّمِسُوهُ ؛ فَإِنَّهُ قُرَّةُ الْعَيْنِ، وَ رِيحَانَةُ الْقَلْبِ

در طلب فرزند باشید و آن را (از خدا) بخواهید که فرزند،
روشنی چشم است و ریحانه قلب.

عُقْرِيَا عُسْرَحَبِل

(ناباروری)

✓ یعنی زنی که آبستن نشود یا به دشواری آبستن شود

✓ این یا از جانب زن باشد و یا از جانب مرد یا از جانب هر دو

اسباب مانع حمل مشترک (مردان و زنان)

✓ اول: سبب در منی (مایع حاوی سلول های جنسی - اسپرم / تخمک)
مرد یا زن

✓ دوم: سبب در رحم

✓ سوم: سبب در اعضای تولید منی

✓ چهارم: سبب در قضیب

✓ پنجم: سبب در مبادی یعنی اعضای رئیس و شریف

✓ ششم: سبب خطای طاری

سبب در منی مرد یا زن

(۱) قلت منی

❖ لزوم توجه به ذخیره تخمدانها، سائز تخمدانها، عدد FSH،
علائم خطر (خشکی واژن/دیسپارونی، گرگرفتگی، کاهش میل جنسی)
❖ اسپرموگرام

سبب در منی مرد یا زن

۲- سوء مزاج منی (مخالف قوت تولید)

❖ حرارت

مکانیسم: احتراق منی (علامت: رنگ زرد منی، حجم کم، سوزش هنگام خروج، گاهی زود انزالی، سایر علائم حرارت در بدن)

❖ برودت (برودت ذاتی یا از برودت ناشی از طول احتباس)

❖ رطوبت

❖ یبوست

سبب در منی مرد یا زن

قانون فی الطب: و قد يكون السبب في المنى أن يكون منى الرجل مخالف التأثير لما في المنى المرأة مستعدا لقبوله أو مشاركا

و ربما كان تخالف المنيين لسبب سوءمزاج في كل واحد منهما اليعتدل بالآخر بل يزيد به فسادا.

(گاهی در شرایط وجود سوء مزاج، بجای آنکه نطفه ها مزاج یکدیگر را تعدیل کنند باعث فزونی فساد می شوند....)

نتیجه کاربردی: لزوم توجه به درمان زوجین

شامل اخذ شرح حال مزاجی زوجین و اصلاح مزاج عام و تناسلی زوجین (علیرغم طبیعی بودن آزمایشات قدرت باروری در یک یا هر دو نفر)

نکته: سبب سوءمزاج معمولا اغذیه غیر موافقه و حموضات (سرد و خشک) است.

سبب در رحم

❖ سوء مزاج رحم

سوء مزاج با ماده صفراوی، سوداوی یا بلغمی
(منی را از طریق مخالطت فاسد می کنند)

نکته:

لزوم تجویز داروی خوشبوی قابض پس از پاکسازی (ضمداد و شیاف و حقنه یا آبن)

سبب در رحم

الف) سوء مزاج بارد (ایجاد جمود در منی) شایعترین سبب

علائم: تاخیر قاعدگی، خون قاعدگی کم ولی مدت طولانی (زیرا خون بلغمی زود دفع نمی شود)، سپیدی رنگ و سردی ملمس و سایر علایم برودت درمان: گوشت پرندگان، زرده تخم مرغ و دارچین، نخودآب

تبدیل مزاج/ استفراغ (دفع) بلغم: ایارجات و فرزجات (سکنجبین عنصلی، کپسول اثلث، کپسول بابونه، کپسول انیسون، حب شبیار، ایارج فیکرا، فرزجه زعفران و زرده تخم مرغ، فرزجه سیاهدانه و عسل، بخور مقل ازرق، بادکش رحم و تخمدانها یکروز در میان، روغن قسط و سیاهدانه روزی دو مرتبه کل زیر ناف

سبب در رحم

ب) سوء مزاج خشک (مجفف منی است)

• علائم: قلت طمث (حجم یا طول مدت قاعدگی)، نحافت بدن، خشکی واژن، خشکی پوست

• توجه به ضخامت اندومتر در ایام تخمک گذاری

• درمان: اسپیدباجات چرب، شیر، شربت بنفشه و نیلوفر، روغن بنفشه و کدو بر مthane و زیر شکم، فرزجه لعاب به دانه

روز در سیکل	ضخامت (میلی متر)	مرحله اندومتر
۱ - ۴	۲ تا ۴	قاعدگی (خونریزی)
۵ - ۱۰	۴ تا ۸	فولیکولی (تکثیری)
۱۱ - ۱۷	۶ تا ۱۰	تخمک گذاری
۱۸ - ۲۸	۷ تا ۱۴	لوتئال (ترشجی)

سبب در رحم

(ج) سوء مزاج حار (محرَق و محلل منی است)

علائم: حرارت و غلظت و تیرگی طمث، کثرت موی عانه، سایر علائم حرارت در کل بدن، لاغری و زردی لون

درمان: در صورت نیاز پاکسازی بدن از صفرا، شربت بنفشه، نیلوفر، سیب، کدو و اسفناج، فرزجه زرده تخم مرغ و روغن بنفشه

سبب در رحم

(د) سوء مزاج رطب مزلق

مضعف ماسکه است (شایعترین مکانیسم)

قوت جاذبه را نیز ضعیف می کند در نتیجه رحم، منی را به قوت جذب نمی کند

علائم: لزوم اخذ سابقه سقط، سیلان رطوبت، کثرت طمث

درمان: ایارجات، قی، فرزجه شحم حنظل و زعفران، حقنه رحمی سنبل الطیب و آویشن و دارچین

مفید بودن انواع بخورات رحمی در این بیماران

سبب در رحم

❖ **انغلاق رحم** (عوامل مسدد فم رحم و مانع نزول ماده منی به رحم)

مانند رتق، ورم صلب و ثؤلول در فم رحم، چسبندگی لوله ها

نکته: توجه به انجام هیستروسالپینگوگرافی

انجام تست سیرجهت تشخیص و پایش درمان

درمان: در حد امکان درمان عامل زمینه ای (اندومتریوز، برودت و کاهش حرکت لوله ها و مژکهای آنها/ انسداد فانکشنال)

شربت بزوری، فرنی تخم خربزه،

زالودرمانی، بادکش

آبزن چهارگل + برگ و تخم انجره + تخم خربزه

سبب در رحم

❖ ورم گرم

❖ بواسیر

❖ صلابت

❖ قروح ردیه یا التهام قروح در بافت رحم

سبب در رحم

❖ ضعف انضمام فم رحم بعد از حمل و اختلال در نگهداری جنین

نارسایی سرویکس: سوءمزاج رطب فم رحم، ضعف فم رحم، سوءهیات ترکیب

درمان: کنترل وزن، پاکسازی بلغم و رطوبات زائد، مزاج و تقویت رحم
اطریفل، ضماد/ آبن قابض، بادکش رحم، روغن قسط، بوییدن گلاب

سبب در رحم

❖ **کثرت شحم مزلق** (در تمام بدن، در رحم و ثرب و یا صرفاً در رحم)
کثرت پیه بر ثرب باعث فشردگی و تنگی مجاری منی می شود

نکته: توجه حکما به نقش چاقی شکمی در نازایی

رژیم و کاهش غذا، ریاضت، جوارش کمونی نیم ساعت قبل از غذا،
مداومت بر اطریفل، دواءالک

❖ **شدت لاغری همه بدن یا رحم**

سبب در رحم

❖ وجود ریح غلیظ در رحم

اخذ شرح حال نفخه رحم در نازایی و همه بیمارانی که با قصد باروری مراجعه می کنند.

علائم: دفع گاز از رحم هنگام قاعدگی یا مقاربت، سابقه سقط، انتفاخ ناحیه زیر ناف

نکته مهم: امکان وجود ریح در رحم بدون علامت نفخه

درمان: جوارش کمونی / جوشانده حاوی تخم کرفس، زنیان، انیسون، رازیانه، زیره سبز، هل باد / روغن شوید، روغن کرچک / بادکش گرم / تکمید نمک

سبب در اعضای تولید منی

❖ ضعف اوعیه منی یا فساد عارض بر مزاج آنها

سبب در قضیب

- ❖ در خلقت کوتاه بود و نطفه را به جایگاهش نرساند
- ❖ یا به سبب فربهی مرد یا زن باشد که تا به رحم نرسد
- ❖ یا به سبب کبر ذکر باشد
- ❖ یا به سبب کجی آلت یا کوتاهی وتر او بود پس مجری از محاذات کج گردد و منی به حاق فم رحم نیفتد

سبب در مبادی یعنی اعضای رئیس و شریف

- ❖ مثل اعراض خوف و غم (سوءمزاج قلب و دماغ درنظر گرفته شود)
مفرحات معین حمل هستند
- ابن سینا: زنانی که دارای فرح هستند باروری بهتری دارند
- ❖ ضعف هضم و کثرت تخمه
- ❖ ضعف دماغ و قلب و جگر

سبب در خطای طاری

- ❖ اختلاف و عدم همزمانی انزال مرد و زن
- حرکت سخت (از جستن و صدمه و سرعت برخاستن زن) بعد انزال که باعث لغزش منی می شود.
- قانون: بهتر است بعد از مقاربت خانم مدتی سکون داشته باشد (کمر پایین و رانها بالا باشد و پاها بهم منضم گردد).
- / رسیدن هوای خارج به منی فوراً باعث فساد آن شده، قابلیت باروری آن را مختل می کند
- ❖ اعراض نفسانی مثل خوف، فزع ناگهانی، غضب شدید، حزن یا هم مفرط
- ❖ آلام بدنی مثل گرسنگی مفرط، تب سخت، صرع، سکت، فالج یا درد شدید مثل قولنج
- ❖ تناول مسهل، فصد یا کثرت جماع یا کثرت استحمام،
- ❖ قلت جماع؟
- قلت باه: ضعف عام، قلت منی {حرارت، برودت، رطوبت، یبوست، سکون منی (منی زیاد و غلیظ، انزال دشوار)}،
ضعف قلب و دماغ
- ❖ شمیدن بوی شدید الکفیت
- ❖ استعمال ادویه بر غیر قواعد طبیه که زنان برای حمل یا ادرار یا تنگی فرج استعمال کنند.

علاج عقر درمان هر یک از اسباب آن است.

نکته مهم: در بسیاری از موارد بیش از یک سبب وجود دارد
بنابراین برای درمان توجه به همه اسباب ضروری است.
(درمان موفق درمان شبکه ای است)

معین حمل

داروها و تدابیری که بدون توجه به علت نازایی
بطور کلی تسریع کننده و افزایش دهنده میزان
باروری هستند.

مشاوره و آموزش در طب سنتی

آموزش سبک زندگی و سته ضروریه: شامل کنترل انواع اعراض نفسانی، داشتن برنامه ورزشی و تحرک مناسب، داشتن خواب کافی و مفید، لزوم پاکسازی بدن قبل از بارداری و رفع یبوست، پرهیز از آلودگی هوا، تغذیه صحیح و مفید و پرهیز از پرخوری می باشد.

مشاوره و آموزش در طب سنتی

اصلاح مزاج زوجین

توجه به کل بدن در فرایند باروری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ لذا حکمای طب ایرانی سلامت اعضای مختلف بخصوص اعضای رئیسه شامل مغز، قلب و کبد؛ سیستم گوارشی از جمله معده؛ کلیه‌ها؛ اعضای تناسلی و رحم را مورد ارزیابی قرار می‌دادند و این موارد را در صحت وقوع باروری کاملاً دخیل می‌دانستند. بر همین اساس اصلاح مزاج این اعضا قبل از اقدام به بارداری حتماً باید مورد توجه قرار بگیرد.

مشاوره و آموزش در طب سنتی

تغذیه اختصاصی برای افزایش قدرت باروری

در دوران قبل از بارداری با توجه به وضعیت سلامتی و نوع مزاج زن و مرد رژیم تقویت کننده توصیه می شود؛

✓ غذاهای مقوی اعضای رئیسه

✓ غذاهای گرم و نفاخ

✓ غذاهای تولید کننده خلط صالح مثل نخوداب، مربای هویج، حلوائ زردک یا هویج، میگو، شیربادام و امثال اینها مصرف شود.

مشاوره و آموزش در طب سنتی

توجه به رابطه جنسی از جهت میزان، زمان مناسب، وضعیت قرارگیری زوجین و تدابیر بعد از مباشرت باید مد نظر قرار گیرد

اعتدال در دفعات رابطه جنسی بسته به مزاج و دیگر شرایط هر فرد تعیین می‌شود. به طور کلی ۲-۳ مرتبه مقاربت در هفته (به اندازه فرصتی که برای تولید منی جدید لازم است) بعنوان اعتدال فاصله مقاربت در افراد معتدل ذکر گردیده است. افراد گرم مزاج میل و توان بیشتر و افراد سرد مزاج میل و توان کمتری دارند که باید بر اساس مزاج خود و توانمندی جسمی مراعات نمایند. در این خصوص توصیه می‌گردد دفعات مقاربت در زمان باروری (میانه دوره عادت ماهیانه) بیشتر گردد.

توجه به سلامت معنوی

- ✓ یکی از ابعاد مهم سلامتی
- ✓ یک اصل برای ارتقای سلامت افراد
- ✓ معنویت یکی از ابعاد وجودی انسان است که در مواقع بروز بحران و استرس به شکل بارزی نمود پیدا کرده موجب خلق معنا در زندگی شده و الهام بخش فرد در رویارویی با مشکلات زندگی می‌شود.
- ✓ برخی مطالعات بیانگر آن است که بدون سلامت معنوی، دیگر ابعاد زیستی، جسمی و روانشناختی نمی‌تواند عملکرد درست داشته باشد یا به حداکثر ظرفیت خود برسد.
- ✓ در زمینه سلامت معنوی در بارداری و سلامت مادر و جنین و همچنین تاثیر تلاوت قرآن و نیایش در موفقیت بارداری نیز پژوهشهای مختلفی انجام شده است

توجه به سلامت معنوی

- ✓ تولد نفس فقط با اراده خداوند
- ✓ استمداد و دعا برای فرزندان شدن در راس اقدامات لازم
- ✓ توجه به احادیث و روایات مانند دعای بیست و پنجم صحیفه سجادیه از امام سجاد (ع)
- ✓ توصیه به استغفار توسط زوجین
- ✓ توجه به این نکته که فرزند روزی پاکیزه و رزق طیبی است که خداوند به انسان عطا می‌فرماید .
- ✓ نه تنها درخواست فرزند بلکه درخواست نسل و ذریه طیبه

و اگر خداوند

اراده خیر در باره ی تو

راشته باشد

هیچ کس قادر نیست

مانع فضل او گردد

MATNEKHA51

